

LEHET-E NYILVÁNOS A NYOMOZÁS?

A büntetőeljárás első szakasza a nyomozás, amelynek célja, hogy az elkövető személyét és a bűncselekményt az eljáró hatóságok felderítsék, felkutassák és biztosítsák a bizonyítási eszközöket.⁵⁶⁷ Ennek a tevékenységnek a folytatásaként pedig a hatóságok a már felkutatott és biztosított bizonyítási eszközöket vizsgálják meg, tulajdonképpen előkészítve ezzel a büntetőjogi felelősségre vonást. Elvi érveléssel szövegezi le e tevékenységgel kapcsolatban Tremmel Flórián, hogy a büntetőeljárás első szakaszában nem a nyilvánosság, hanem éppen ellentétpárja, a titkosság a főszabály.⁵⁶⁸ Jelen tanulmányban arra teszek kísérletet, hogy megvizsgáljam, a nyomozás milyen mértékben lehet és milyen mértékben legyen nyilvános.

1. Felvilágosítás-adás és a nyilvánosság tájékoztatása a nyomozás során

Fontos kérdés, hogy a sajtó és a társadalom miért kíváncsi ennyire a bűnügyekre? Kertész Imre már 1986-ban jól megfogalmazta a választ: „az olvasót gyakran jobban érdekli a bűnözés, mint sok más, ugyancsak fontos társadalmi jelenség, és ráadásul a különböző bűncselekmények iránti kíváncsisága sem arányos azok előfordulási gyakoriságával. Természetes, hogy a sajtó igyekszik igazodni az olvasók igényeihez.⁵⁶⁹ Az azóta eltelt időben pedig a sajtó egyre inkább rákapott a társadalom bűnözés-érzékenységére, és igyekszik a tevékenységét az ilyen ügyekről szóló híradásokra kielemezni. Ennek következtében pedig a társadalom kielégíthetetlen információ-éhségére reagálva a sajtóorgánumok egymással vetekedve próbálnak minél több részletet minél több emberhez eljuttatni. Míg azonban tájékoztatás a társadalom részéről egyszerű információ-szerzés, addig a tájékoztatás a sajtó részéről szigorúan gazdasági érdek.

A hatályos szabályozás kapcsán elmondható, hogy a Be. kizárólag a felvilágosítás-adás és a nyilvánosság tájékoztatása elnevezésű intézmény útján biztosít nyilvánosságot a nyomozás során. A Be. az eljárási cselekményekre vonatkozó rendelkezésekről szóló VI. fejezet III. címében szabályozza, hogy mely hatóságok és mikor tájékoztathatják a nyilvánosságot a büntetőeljárással kapcsolatban. A 74/A. § (1) bekezdése szerint erre a nyomozás befejezéséig a nyomozó hatóság külön jogszabályban feljogosított tagja, valamint az ügyész jogosult. Meg kell tagadni a sajtó számára a felvilágosítást, ha az a minősített adat védelmét sértené, vagy egyébként az eljárás eredményes lefolytatását veszélyeztetné.⁵⁷⁰ Ez utóbbi mondat fekteti le a nyomozás egyik legfőbb szabályát a tájékoztatás kapcsán. Az eljárás eredményes lefolytatására hivatkozás kívül az állam büntetőjogi igényének érvényesítéséhez fűződő érdeket védi, vagyis a nullum crimen sine poena elvét, tehát, hogy bűncselekmény ne maradjon felelősségre vonás, büntetés nélkül. Ennek érdekében pedig

⁵⁶⁷ Lásd: a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban Be.) 164. § (2) bekezdés

⁵⁶⁸ Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2004. 95. o.

⁵⁶⁹ Kertész Imre: A bűnügyi tudósítás és a személyi jogok védelme. Belügyi Szemle 1990/11. sz. 15-16. o.

⁵⁷⁰ Be. 74/A. § (3) bekezdés

krimináltaktikai okokból meg kell tagadni a tájékoztatást, hiszen jelen esetben a nyomozás érdeke (az, hogy az elkövetőt kézre kerítsék, és őt felelősségre vonják) fontosabb mint a nyilvánosság (akár a sajtó, akár a társadalom) tájékoztatásához fűződő érdek. A tájékoztatási kötelezettség gyakorlatilag a Be-ben a fent ismertetett két mondatral kimerül.

A nyomozás során a tájékoztatás alapvetően két szervezet, a rendőrség, mint általános nyomozó hatóság és az ügyészség között oszlik meg. Az elsődleges nyomozó hatóság a büntetőeljárásban az ügyész,⁵⁷¹ a tájékoztatás szempontjából mégis külön kell vennünk a rendőrségtől, hiszen külön jogszabály rendezi a kérdést a két szervezet tekintetében, illetve a Be. maga is differenciálja őket.

Nyomozó hatóság Tremmel felosztása szerint általános és különös nyomozó hatóság lehet,⁵⁷² a téma szempontjából így külön említést kell még tenni a Nemzeti Adó- és Vámhivatal nyomozó szerveiről, valamint a katonai parancsnok eljárásáról.

1.1. A Rendőrségre vonatkozó külön rendelkezések

A Rendőrség vonatkozásában a tájékoztatási kötelezettséget a büntetőeljárás nyomozási szakaszában a sajtónak adandó tájékoztatásról szóló 26/2003. (VI. 26.) BM-IM együttes rendelet (a továbbiakban: Rendelet) és a Rendőrség Szolgálati Szabályzata [30/2011. (IX. 22.) BM rendelet] határozza meg (a továbbiakban: Szabályzat).

A Rendelet mindössze nyolc szakasz terjedelemben foglalja össze azt, hogy a tájékoztatási kötelezettséget milyen módon kell ellátni a nyomozás során. A Rendelet címzettje az 1. § értelmében már nem minden hatóságra, csak a Rendőrségre és szerveire terjed ki. A tájékoztatás címzettjére nézve pedig a Rendelet a sajtót, valamint az internetes nyilvánosságra hozatalt határozza meg. Tehát a tájékoztatás itt sem a nyilvánosság, csupán a sajtó tájékoztatását jelenti (párhuzamban a Be.-vel). Tulajdonképpen a sajtó közvetíti tovább a nyilvánosság felé az információkat, mégsem beszélhetünk közvetlen híradásról, amelynek árnyoldalai megkérdőjelezhetetlenek. Gondoljunk csak arra, hogy a sajtó nagyon sokszor inkább arra törekszik, hogy saját magát eladja, mintsem arra, hogy a korábbi sajtótörvényben (1986. évi II. törvény) írt „hiteles, pontos és gyors” tájékoztatási kötelezettségének tegyen eleget.⁵⁷³ A Rendelet alapján a rendőrség tájékoztatást adhat:

- az általa elutasított feljelentésről (Rendelet 3. §);
- az előtte folyamatban levő, vagy volt nyomozás tárgyában azon eljárási cselekményekről, amelyekről önállóan rendelkezett (Rendelet 3. §);
- az eljárás során megállapított tényekről (Rendelet 4. § (2) bekezdés);
- a bűncselekmény körülményeiről, okairól (Rendelet 4. § (2) bekezdés);
- a nyomozó hatóság intézkedéseiről (Rendelet 4. § (2) bekezdés);
- az eljárás állásáról (Rendelet 4. § (2) bekezdés), valamint
- a rendőrség a sajtó rendelkezésére bocsáthatja a körözött személy meghatározott személyes adatait.⁵⁷⁴

⁵⁷¹ Herke Csongor: Büntető eljárásjog. Jogi Szakvizsga Segédkönyvek. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 35. o.

⁵⁷² Lásd erről bővebben: Herke Csongor: Büntető eljárásjog. Jogi Szakvizsga Segédkönyvek. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012. 35. o.

⁵⁷³ Lásd bővebben: Varga Zoltán: A kommunikáció és az igazságszolgáltatás. Bírák Lapja 2005/2. sz. 5-6. o.

⁵⁷⁴ A személy- és tárgykörözésről szóló 2001. évi XVIII. törvény 12. § (3): nevét, képmását, az azonosításhoz szükséges adatait, a valószínű megjelenési, tartózkodási helyét.

Nagyon fontos tiltó szabályokat is megfogalmaz ugyanakkor a Rendelet. A Be. 74/A. § (3) bekezdésében foglalt szabályra csak utal Rendelet,⁵⁷⁵ de maga is tilalmakat állít a nyilatkozattal szemben. A nyomozó hatóság

- a büntetőügy bizonyítékait nem értékelteti és nem mérlegelheti a tényállás várható alakulását, illetve a várható jogkövetkezményeket (Rendelet 4. § (2) bekezdés);
- az olyan intézkedésről, amely ellen jogorvoslatnak van helye, a sajtót csak az intézkedésnek a jogorvoslatra jogosulttal történő közlését követően tájékoztathatja (Rendelet 4. § (2) bekezdés);
- nem adhat tájékoztatást az ügyész rendelkezése alapján foganatosított eljárási cselekményről, kényszerintézkedésről vagy egyéb intézkedésről, továbbá az ügyésznek a nyomozás során adott utasításairól, a nyomozó hatóság által az ügyész részére adott tájékoztatásról (Rendelet 4. § (3) bekezdés);
- nem adhat olyan tájékoztatást, amelynek során a gyanúsított, a sértett, a tanú, valamint a büntetőeljárásban részt vevő egyéb személy azonosíthatóvá válik (Rendelet 4. § (4) bekezdés).

A fenti szabályokat kiegészíti továbbá a Rendelet 7. §-a, amelynek értelmében a tájékoztatást adó rendőr köteles visszakérni a nyilatkozatot, amely a közlést tartalmazza.⁵⁷⁶ Kivételt jelent ez alól a sajtótájékoztatón, írásos tájékoztatón, illetve az internet útján közreadott felvilágosítás esete. A visszakérési kötelezettség kikerülése érdekében jellemzően a nyomozó hatóságok éppen az utóbbi három lehetőséget alkalmazzák, a gyakorlatban lényegesen ritkább a spontán, nem előre megtervezett és megfogalmazott nyilatkozatok esete.

1.2. A Nemzeti Adó- és Vámhivatalra vonatkozó külön rendelkezések

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) a többi vizsgált szervhez képest speciális eleme a tájékoztatásnak. Bár a NAV a Vám- és Pénzügyőrség kvázi jogutódja, nem jelent tehát teljesen új hatóságot, mégis számos ponton változott mind a felépítése, mind a szerepe. A büntető ügyekre vonatkozó feladatokat a NAV büntető igazgatóságai látják el, amelyek a Be-ben meghatározott esetekben⁵⁷⁷ a nyomozást lefolytatják. Láttuk a rendőrség esetében is, a NAV-ra is irányadó a szabály, hogy a nyomozó hatóság (hiszen a NAV különös nyomozó hatóság) saját maga ad felvilágosítást azokról az ügyekről, amelyekről maga rendelkezett. Ennek okán pedig a NAV is rendelkezik olyan szabállyal, amely a kapcsolattartás rendjét szabályozza. A viszonylag új, belső utasításként a NAV elnöke által kiadott 2035/2012. számú szabályzat (a továbbiakban: NAV szabályzat) preambuluma is rögzíti, hogy *„fontos, hogy a NAV egységesen, gyorsan, pontosan és hitelesen,⁵⁷⁸ tehát a mai hírversenynek megfelelően, korszerűen kommunikáljon.*” Ezzel az alappal pedig a Szabályzat igen részletesen rendezi a

⁵⁷⁵ Meg kell tagadni a sajtó számára a felvilágosítást, ha az a minősített adat védelmét sértené, vagy egyébként az eljárás eredményes lefolytatását veszélyeztetné.

⁵⁷⁶ A visszakérés alatt a megjelenésre váró sajtóközlemény rendőri „felülvizsgálatát” érti a jogszabály, amely akár burkolt cenzúráként is felfogható. Mindenesetre ennek a szabálynak a gyakorlati megvalósulása erősen megkérdőjelezhető.

⁵⁷⁷ Be. 36. § (2) bekezdés

⁵⁷⁸ Párhuzamban a korábbi sajtótörvény már említett „gyors, pontos és hiteles tájékoztatás” megfogalmazásával

sajtóval való kapcsolattartás módját, bár meg kell jegyezni, hogy a NAV nem csupán bűnmegelőzési, bűnfelderítési és bűnüldözési feladatokat lát el.

Ezek után érdekes rendelkezés a NAV szabályzatban, hogy a büntető ügyekben a sajtóval való kapcsolattartásra a Vám- és Pénzügyőrség által folytatott büntetőeljárás nyomozási szakaszában a sajtónak adandó tájékoztatásról szóló 30/2004. (VI. 9.) PM-IM együttes rendelet az irányadó. Megvizsgálva az együttes rendeletet, megállapíthatjuk, hogy a nyomozás során a sajtónak adandó tájékoztatásra egy olyan rendelet, amely már nem létező struktúrára épült ki, nem alkalmazható hatékonyan. Bár a gyakorlatban talán nem jelent problémát, a Rendőrségre vonatkozó szabályok szinte szó szerinti átvételét tartalmazó együttes rendelet nem megfelelő a NAV-ra is. Emiatt a sajtónak adandó tájékoztatást a felelős szervezetek más háttérjogszabályok összeolvasása után kell megadniuk. Erre kiváló alapot ad a NAV szabályzat, amely ugyan büntető ügyekre éppen a hivatkozó szabály miatt nem alkalmazandó, mégis sokkal hasznosabbnak, korszerűbbnek mutatkozik, mint a Vám- és Pénzügyőrségre vonatkozó PM-IM együttes rendelet.

A NAV szabályzat több pontja is eligazodást adhat a tájékoztatás során:

- A NAV szabályzat 2. pontja megadja a tájékoztatás címzettjét, amely a szabályzat szerint televízió, rádió, napi-, heti-, havi lapok, szakfolyóiratok, internetes lapok, interjúk, közlemények, nyilatkozatok, szakmai lapok, sajtótájékoztatók, sajtóbeszélgetések stb., közösen tehát a legtágabb értelemben a sajtó;
- A 16. pont szerint „nyilvánosságra kell hozni az ismertté vált olyan jogsértő cselekményeket, amelyek a társadalom széles rétegeiben negatív visszhangot válthatnak ki, illetve kárt okoznak a költségvetésnek”;
- A 17. pont szerint nyilvánosságra kell hozni a feketegazdaság, a szervezett bűnözés elleni küzdelem, a jogsértő cselekmények megelőzése, felderítése és nyomozása terén elért eredményeket.
- A 26. pont szerint meg kell tagadni a tájékoztatást személyes vagy minősített adat védelme érdekében, illetőleg akkor is, ha
 - a tájékoztatás bűnüldözési érdeket sért,
 - ha a felderítés nyilvánosságra nem tartozó lényeges körülményeire, módszereire vonatkozik, valamint a büntetőeljárás eredményességét befolyásolja (26. pont c) és d) alpontjai);
- a sajtó számára érdekes eseményekről a felderítő szerv lehetőség szerint mozgókép felvételt és digitális fényképet készít, amelynek alkalmasnak kell lennie arra, hogy a médiában közlétegyék (39. és 40. pont);

Látjuk tehát, hogy a NAV rendelet számos ponton hasznos lehet a nyomozás során a sajtónak adandó tájékoztatáshoz, ugyanakkor tökéletesnek azért így sem mondhatjuk a szabályzatot, még akkor sem, ha a vizsgált többi jogszabályhoz képest még így is modernnek mondható. Emiatt tehát a NAV további jogszabályok figyelembe vételével (Alaptörvény, Be., az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény, a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény stb.) tud jogilag megalapozottan tájékoztatást nyújtani a sajtónak az általa lefolytatott, illetve folyamatban levő bűnügyekkel kapcsolatban. Igaz, hogy a Vám- és Pénzügyőrségre vonatkozó rendeletre utaló szabály hatályon kívül helyezésével a tájékoztatásra irányadó jogszabály így sem lenne rosszabb a többi szerv vonatkozó normáinál.

1.3. Az Ügyészség tájékoztatási tevékenysége

A Be. 74/A. § értelmében a nyomozás befejezéséig a nyomozó hatóság tagja vagy az ügyész adhat tájékoztatást. Az ügyész, mint az ügy ura (dominis litis) rendelkezik a nyomozásról, ugyanakkor a tájékoztatás kapcsán a nyomozó hatósággal megosztott hatáskört gyakorol. A rendőrségről szóló részben kifejtettem már, így csak utalok rá, hogy a rendőrség csak olyan nyomozási cselekményről adhat tájékoztatást, amelyről önállóan rendelkezett, amelyről azonban nem, arról az ügyész jogosult (és kötelezett is) tájékoztatást adni a sajtónak. Az erre vonatkozó részletszabályokat a 19/2012. (X. 9.) LÜ utasításban (a továbbiakban Utasítás) találjuk meg.

Az Utasítás a rendőrségre vonatkozó Rendelet analógiájára, igen tömören (kilenc szakaszban) rendelkezik a sajtónak adandó tájékoztatásról. Az 1. § meghatározza, hogy az ügyészi szervezeti felépítés alapján általában annak vezetője (Legfőbb Ügyész, helyettese, fellebbviteli főügyész, főügyész), illetve akadályoztatásuk esetén a sajtószóvivő, vagy a sajtóval kapcsolattartásra kijelölt ügyész ad tájékoztatást az ügyészség előtt folyamatban levő vagy volt ügyről, lefolytatott vizsgálatról.⁵⁷⁹ A rendelet 1. § (2)-(4) bekezdése meghatározza, hogy sajtószóvivő az ügyészi szervezetben csak ügyész lehet, továbbá sajtószóvivőnek minősül a sajtóval kapcsolattartásra kijelölt ügyész is, illetve munkájuk ellátásához sajtótitkár is kijelölhető.

Az ügyészség részéről történő tájékoztatás két alapvető formáját említi az Utasítás: a sajtótájékoztatást és a sajtóközleményt.⁵⁸⁰ Folyamatban levő büntető ügy⁵⁸¹ kapcsán pedig a sajtószóvivők az alábbi információkról tájékoztathatják a sajtót:

- az eljárásban megállapított tényekről;
- a bűncselekmény körülményeiről, okairól;
- a bizonyítás érdekében tett intézkedésekről;
- az eljárás állásáról [Utasítás 4. § (3) bekezdés a)-c) pont].

Fontos ugyanakkor, hogy a tájékoztatás során tilos:

- a bizonyítékokat értékelni,
- a tényállás várható alakulását és
- a várható jogkövetkezményeket mérlegelni [Utasítás 4. § (2) bek].

A Rendelettel ellentétben az Ügyészi sajtótájékoztatással kapcsolatosan követelmény, hogy figyelemmel kell lenni az ártatlanság vélelmére, a személyes adatok és személyiségi jogok védelméről szóló jogszabályokra, és ezeknek a megfogalmazásból ki is kell tűnniük. További követelményként támasztja az Utasítás a sajtótájékoztatással kapcsolatban, hogy az eljáráshoz fűződő érdeket szem előtt kell tartani (Utasítás 4. § (3) bek).

Az ügyész dominis litis jellege mutatkozik meg az Utasítás 4. § (5) bekezdésében, amely szerint az ügyészség tájékoztathatja a sajtót olyan büntetőügy vonatkozásában is, amely a nyomozó hatóság előtt van folyamatban – fordított esetben a rendőrség nem nyilatkozhat az ügyész tevékenységéről.

Végül az Utasítás kitér arra, hogy a tájékoztatásról készült újságcikk, hang- vagy képfelvétel megjelenés előtt visszakérhető, bár azt a 6. § csupán lehetőségként és a

⁵⁷⁹ Lásd: Utasítás 1. § (1) a)-e) pontok.

⁵⁸⁰ Utasítás: 3. § (2) bekezdés

⁵⁸¹ Kizárólag az ügyész végzi a nyomozást a Be. 29. § a)-h) pontban meghatározott esetekben

rendőrségre vonatkozó Rendelettel ellentétben nem kötelezettségként írja elő. A rendőrség által adott tájékoztatásnál kétségtelenül jobb, ha az ügyész ad tájékoztatást, hiszen jogilag felkészültebb és „profibb” lehet, mégis szinte nincs is olyan eset, amikor maga az ügyész, vagy az ügyészség nyilatkozik az előtte folyamatban levő bűnügyről.

1.4. A parancsnok tájékoztatási kötelezettsége

Másodlagos nyomozó hatóságként érdemes még megemlíteni a katonai büntetőeljárásban (Be. XXII. fejezet) az illetékes parancsnokot. Katonával szemben a nyomozást – ha nem a katonai ügyész jár el – az illetékes parancsnok (vezető) folytatja le (Be. 477. § (1) bekezdés). Attól függően, hogy a katona fogalmába tartozó melyik terhelttel szemben folyik az eljárás, külön jogszabály alapján kell felvilágosítást adni.

Rendőr terhelt esetén a 25/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet 27. §-a szerint, a büntetés-végrehajtási szervezet tagja terhelt esetén a 16/2003. (VI. 20.) IM rendelet 26. §-a szerint, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja terhelt esetén a 7/2003. (VI. 27.) MeHVM-IM együttes rendelet 22. §-a szerint kell tájékoztatnia a parancsnoknak a nyilvánosságot, míg a Magyar Honvédség katonai nyomozó hatóságairól és a bűncselekmények parancsnoki nyomozásáról szóló 19/2003. (V. 8.) HM-IM rendelet a magyar honvédség tényleges állományú tagja terhelt esetében nem szabályozza a nyilvánosság tájékoztatását.⁵⁸²

2. A tájékoztatás-adás és a jelenlét kapcsán felmerülő problémák és javaslatok

Az első fejezetben vázoltak szerint a tájékoztatást alapvetően a rendőrség és az ügyész végzi, kiegészülve egyes bűncselekménycsoportoknál a Nemzeti Adó- és Vámhivatallal, egyes elkövetőknél és az ő bűncselekményeiknél pedig az illetékes (katonai) parancsnokkal. A szabályozás számos kérdést felvet, amelyeket a következőkben vázolok.

A) A tájékoztatás címzettje kapcsán nem egységes a jogszabályok szövege, tartalma, különböző jogszabályok eltérő fogalmat használnak. Bár a gyakorlatban ez nyilván nem jelent problémát, hiszen senki nem kérdezi meg a sajtóst, hogy ő maga milyen fogalom alá tartozónak tartja magát, az egységes – jogállami – szabályozás azonban mindenképpen célravezető lenne, legalább a laikusok számára. A sajtó, mint gyűjtőfogalom, és mint a szabadsághoz fűződő alkotmányos elv⁵⁸³ egyébként is részét képezi a mindennapoknak, így ez a szóhasználat célravezető.⁵⁸⁴

B) Az utóbbi évek jogszabály-dömpingje miatt a korábbi évtizedes hagyományokkal bíró és történelmi jogszabályokat kodifikáltak újra (pl. az 1986-os sajtótörvény) vagy helyeztek hatályon kívül (pl. a 10/1986. (IX. 1.) IM-BM együttes rendelet a bűnügyi és igazságügyi tájékoztatásról).⁵⁸⁵ A helyükbe lépett új jogszabályok nem mindenhol egyértelműen „jogutódjai” a régieknek,⁵⁸⁶ így a témában meglehetősen nehéz eligazodni. A sajtónak történő tájékoztatásról ráadásul minden szerv esetén külön

⁵⁸² Lásd: Berkes György (szerk.): Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára I. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 10. pótlás, 293. o.

⁵⁸³ Magyarország Alaptörvénye IX. cikk (2) bek.

⁵⁸⁴ Van olyan szerző, aki pedig inkább a média szót használja. Lásd: Kiss Anna, Média és büntetőeljárás, Kriminológiai Tanulmányok 2004/41. 316. o.

⁵⁸⁵ E jogszabály hatályon kívül helyezése önmagában is külön tanulmányt érdemel.

⁵⁸⁶ A folyamat fordítva is igaz, a szervek sem mindig jogutódjai a réginek: lásd a NAV tájékoztatási kötelezettsége Vám- és Pénzügyőrségre vonatkozó rendelet alapján

jogszabály rendelkezik, és van közöttük olyan (pl. a Rendelet) amely úgy hivatkozik egy másik jogszabályra, hogy a hivatkozott jogi normát azóta már hatályon kívül helyezték. De van olyan is – Vám- és Pénzügyőrségre vonatkozó rendelet – amelyet azért kellene hatályon kívül helyezni, mert a címzett szerve már nem létezik. Érdemes volna ezért nem csak a jogszabálygyártásra, hanem a jogszabályok egységesítésére is koncentrálni. Erre kiváló példa volt az említett 10/1986-os rendelet, amely egységesen szabályozta a sajtónak adandó tájékoztatást, azonban a nem konstruktív hatályon kívül helyezés folytán jogszabályi űr keletkezett, amelyet a jelenlegi – főleg – rendeleti szabályok nem fednek le kellően.

C) A már említett személy- és tárgykörözésről szóló 2001. évi XVIII. törvény 12. § (3) bekezdése alapján lehetőség van arra, hogy a rendőrség nyilvánosságra hozza a büntett megnevezését és az elkövetésével alaposan gyanúsítható vagy gyanúsított körözött személy nevét, képmását,⁵⁸⁷ az azonosításhoz szükséges adatait, a valószínű megjelenési, tartózkodási helyét. A Rendelet 4. § (4) bekezdése értelmében azonban a rendőrség a gyanúsítottá válást követően (tehát a gyanúsítottként történő első kihallgatásától kezdődően) nem adhat olyan tájékoztatást a sajtónak, amelyből a gyanúsított személy azonosíthatóvá válik.⁵⁸⁸ Így jelent meg az egyik internetes forráson az elfogás délelőttjén olyan tudósítás, miszerint a körözött személyt (teljes családi nevén és fényképpel) még nem fogták el, míg délután már az, hogy a gyanúsítottat elfogták és kihallgatták – immáron családi nevének csak első betűjével kiírva és torzított képmással. Azt gondolom ez a szabályozás ellentétes a jogalkotói akarattal. A már korábban alkotmánybírói határozatban⁵⁸⁹ és adatvédelmi biztosi ajánlásban⁵⁹⁰ is érintett kérdés kapcsán érdemes kiemelni, hogy maga az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek nyilvánította a közérdekből nyilvánosságra hozható adatok egy körét, ebből kifolyólag a gyanúsított személyi adatait tilos a nyomozás során a sajtó rendelkezésére bocsátani. Ugyanakkor a gyakorlat mutatja, hogy a rendelkezés felesleges akkor, amikor a körözés alatt álló személy esetén viszont teljes neve nyilvánosságra hozható. Emiatt indokolt lenne a szabályozás újragondolása jelen esetben is akként, hogy a személyes adatok védelme ne csupán látszatrendelkezés legyen.

III. Összefoglalás

A tájékoztatás kapcsán egyértelmű az, hogy a Be. csupán keretjogszabály, és az egyes szervekre vonatkozó jogi normák sem fedik le megfelelően a témát. A minden szervnél más-más szabályzat, rendelet szinte átláthatatlan káoszt mutat, annál is inkább, mivel számos esetben egymásra, illetve már hatályon kívül helyezett jogszabályokra utalnak. Mindezt teszik úgy, hogy a tényleges tevékenységről gyakran szinte alig mondanak bármit is. Már önmagában a címzeti kör is problémás, hiszen hol a tájékoztatásra kötelezett szerv (NAV esetében a Vám- és Pénzügyőrség) hiányzik, hol pedig maga a címzett (ki is a sajtó?) nem teljesen letisztult fogalom.

A fentiek miatt mindenképpen érdemes volna teljesen új, és az indokolatlanul hatályon kívül helyezett (a bűnügyi és igazságügyi tájékoztatásról szóló) 10/1986. (IX. 1.) IM-BM együttes rendelet mintájára tájékoztatási törvényt alkotni, amely akár valamennyi

⁵⁸⁷ Erre vonatkozóan a Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. tv.) 80. § (1)-(3) bekezdése is rendelkezést tartalmaz: a személyhez fűződő jogok – és az az alóli kivételek – kapcsán.

⁵⁸⁸ És a sajtó az adatvédelmi szabályoknak megfelelően maga sem tájékoztathatja a nyilvánosságot úgy, hogy általa a gyanúsított személy azonosítható lenne.

⁵⁸⁹ 44/2004. AB határozat

⁵⁹⁰ 1298/H/2007. sz. ajánlás a büntetőeljárás során megvalósuló adatkezelésekről

nyomozó szerv (legyen az akár rendőr, ügyész vagy NAV alkalmazott) esetében irányadó lenne a sajtó felé. Az Országos Bírósági Hivatal elnöke a közelmúltban akként nyilatkozott, hogy az OBH kommunikációs munkacsoportja már feladatul kapta a bírósági eljárások nyilvánosságával kapcsolatos tájékoztatási törvény előkészítését.⁵⁹¹ Csak remélhetjük, hogy a törvény nem csupán a bírósági eljárásra, hanem a nyomozásra is rendelkezéseket fog tartalmazni.

Szükséges-e a nyilvános nyomozás egy jogállamban? Krimináltaktikai szempontból semmiképpen sem, hiszen az eljárás eredményes lefolytatása (amely gyakran megköveteli, hogy a nyomozás zártan folyjon) egyértelműen előnyt kell, hogy élvezzen a nyomozás nyilvánosságával szemben.

A már említett jogalkotói tevékenység újragondolásakor éppen a fentiek miatt arányos szabályokat kell hozni, amelyek egyaránt szolgálják a nyomozás és a büntetőeljárás érdekét, és kiszolgálják a nyilvánosság információéhségét is. Nem szabad azonban a sajtó kíváncsiságának oltárán feláldozni a büntetőeljárás lefolytatásának sikeréhez fűződő – véleményem szerint lényegesen fontosabb – (köz)érdeket.

⁵⁹¹ Lásd: <http://www.mabie.hu/node/1995>